

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Lisätty uusi 2 momentti selkiyttää tarkoitettulla tavalla perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Mitoutus on tärkeä rakenteellinen askel työn reunaehtojen ja näin lastensuojelun ja sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten oikeusturvan ja hyvän huolenpidon varmistamiseksi. Mitoutuksesta on todennäköisesti myös apu työn resurssoinnin suunnitteluun ja se palvelee kehittämistä ja oikeusturvan takaamista lapsille ja nuorille pidemmällä tähtäimellä. Myös sosiaalityön, lastensuojelun ja sijaishuoltoa ammattihenkilöiden koulutustarpeita pystytään ennakoimaan paremmin. Toisaalta on todettava, että osassa lastensuojelutilanteita tilanteet kriisiytyvät nopeasti ja yksi asiakastapaus voi viedä aikaa paljonkin, jolloin tämä mitoutus ei vielä välttämättä turvaa riittävää lasten ja nuorten huolenpitoa ja siihen liittyviä lainsäädännön henkeen sisältyviä velvoitteita.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Mainitut täsmennykset ovat kannatettavia. Ongelmana on, että jos terveydenhuoltolait eivät velvoita riittävästi, tarkennukset eivät riittävästi edistä tavoitetta. Tärkeä sinällään olla mukana. Toisaalta voidaan ajatella että maininta tuottaa pohdintaa ja miettimistä täsmennyksen suuntaan, ja voi vaikuttaa sitä kautta täsmennysten tavoitteiden mukaisesti. Sen lisäksi on syytä huolehtia lastensuojelun avohuollon ja sijaishuollon lasten oikeuksia saada tarvistemiaan palveluita

integroidusti ja joustavasti sijaishuollon työkäytänteinä. Tämä edellyttää osaamisvaatimusten tarkentamista myös siellä työskentelevien osalta. Lastensuojelun sijaishuollossa työskentelevien erikoistumis- ja täydennyskoulutukseen tulee kiinnittää erityistä huomioita ja sitä tulee edellyttää sijaishuolto järjestäviltä yksiköistä ja heidän työntekijöiltään. Lapsen etu toteutuu parhaiten kun lastensuojelun hoiva-, huolenpito-, ohjaus ja kasvatustyötä syvällisesti hallitsevat ammattilaiset perehtyvät myös erikoisosaamiseen kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyöhön.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 4

Toisaalta tämä on haastava, palvelujärjestelmässä lapsen asialla toimivilla on vaikea sisäistää monen lain näkökulmaa, ja siksi voi olettaa, että lastensuojelun ulkopuoliset toimijat ovat oppineet lastensuojelulain näkökulman. Muilla toimijoilla voi olla haastavaa tätä käytännössä sisäistää sosiaalihuoltolain näkökulma, joka sitten osaltaan voi ehkäistä tässä tavoiteltua hyötyä.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

Asiakkuuden päättämisen tavoite on tärkeä ja se toimii ja vähentää stigmaa tilanteissa, kun asiat ovat riittävästi muuttuneet tavoitteiden suunnassa. Asiakkuuden päättäminen on tärkeä viesti asiakkaalle ja myös muille toimijoille sekä työntekijöille ja todennäköisesti edistää tavoitteellista työskentelyä nykyisempää tehokkaammin. Samalla kuitenkin siihen liittyvien käytäntöjen tulee olla hyvin selviä ja säänneltyjä. Päätös asiakkuuden päättämisestä tulisi olla oma päätöksensä ja dokumenttinsa, joka täytetään erikseen, jolloin tilanne on todennäköisemmin mietittynä perusteellisesti lasten tarpeiden ja tilanteen näkökulmasta. Asiakassuunnitelmaan liittyvä mainintaa emme pidä riittävänä

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Lause on yleisellä tasolla ja siinä mielessä tärkeä kysymys on, mitä tämän ajatellaan sisältävän. Miten eroaa nyt jo lain sisällön tarkoittamasta, miten esimerkiksi palvelu eroaa intensiivisestä perhetyöstä tai perhekuntoutuksesta. Miten tämä suhteutuu velvoitukseen ennen huostaanottoa. Onko palvelua tarjottava voidaanko sen tarve erikseen? Olennaista olisi arvioida toimen vaikuttavuus ja sopivuus kyseisessä tilanteessa, jotta voidaan myös turvata lapsen oikeudet siinäkin tilanteessa, kun kasvuympäristö on liiallisesti haavoittava, vaurioittava tai vahingollinen. Lasten tilanteen turvaaminen ensisijainen pyrkimys tärkeä siinäkin tilanteessa, vaikkakin huostaanoton kohtaa pitää aina miettiä huolella ja perustellen.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen

osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Lähtökohtaisesti nykyinen säädös ja siihen liittyvät käytänteet ovat ohjanneet myös tähän. Täsmennys sinänsä kuitenkin toimiva.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Tämä tärkeää ja tukee sekä lapsen sivistyksellisten oikeuksien edistämisen prosesseja, erityisesti sosiaalityöntekijän oikeutta ja lastensuojelussa toimivien yhteistyötä opetus- ja kasvatustoimen kanssa.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Vaativan sijaishuollon jäsentäminen on tärkeää sosiaalityöntekijän ja lastensuojelun ammattilaisten työssä. Siihen liittyvät lasten ja nuorten erityiset tarpeet edellyttävät tietoisuutta ja kykyä jäsentää näiden lasten ja nuorten erityistarpeita. Toisaalta tarkoituksenmukaista ei ole synnyttää erillisen vaativan laitoshoidon kulttuuria, johon sisältyy myös monenlaisia riskitekijöitä sekä lasten ja nuorten osalta, mutta myös ammattilaisten työskentelyn ja toimintakulttuurin osalta, myös medikalisaation lisääntymisen osalta. Tästä syystä saattaa helpommin syntyä myös kustannusvaikutuksia, jotka eivät kuitenkaan vastaa laadun tai kehityksen parantumista lasten ja nuorten tarkoituksenmukaisen hoivan, huolenpidon sekä ohjaus- ja kasvatustyön osalta.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

On tärkeää huomioida, että lapsen sijoituspaikka säilyy EHO:n 90 + 90 päivän aikana.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Todennäköisesti osa lapsista hyötyy ehdottomasti pidemmästä mahdollisuudesta (180 päivää). Tänä aikana on mahdollista saada paremmin aikaan toivottua muutosta sekä mahdollisuutta toipua. Toisaalta pidempi aika lisää voimakkaasti oirehtivien lasten kiinteämpää, ehkä tiiviimpää verkostoitumista, joka osaltaan voi lisätä riskiä oirehtivaan käytökseen jatkossa. Myös suhde alkuperäiseen sijoituspaikkaan voi muuttua ihmissuhteiden osalta: puolen vuoden mittaiset muutokset ovat pitkiä ajanjaksoja nuoren elämässä. Toisaalta tämä on selvä parannus yksilökohtaisen hoivan, huolenpidon ja turvan kannalta, koska laki antaa mahdollisuuden pidempiin tarpeen mukaisiin EHO-sijoituksiin, ja näin ollen tärkeää onkin että jatkossa arvioidaan aina tilanne

yksilöllisesti. Osalle lapsista ja nuorista lyhyemmät jaksot toiminevat tilannearvioin pohjalta ns. herättävinä jaksoina paremmin.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Helpottaa myös sosiaalityöntekijöiden työtä, kun osa päätöksistä on pidempiaikaisia. Tämä mahdollistaa ikäänkuin rauhaa päätöksenteolle ja mahdollisuudelle harkita ja nähdä tilanteiden vaikutuksia.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Resurssi on turvattu perusmuotoisesti keskimäärin riittäväksi ja laki velvoittaa tämän rinnalla järjestämään kulloinkin tarpeen mukaisen lisähenkilöstön. Pelkästään työntekijämäärien lisäämisen ei tämän resurssimäärityksen lisäksi auta. Tärkeää on turvata lastensuojelussa, erityisesti vaativassa sijaishuollon työssä riittävä osaaminen. Sijaishuollon eri ammattiryhmille sekä sosiaalityöntekijöille tarvitaan riittävä erikoistumiskoulutus, jolla myös vahvistetaan riittävä palvelujen integraatio. Tarvitaan vielä intensiivisempää sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelun, sijaishuollon laitosten tai muun henkilöstön yhteistyön vahvistamista.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Tällä turvataan ja vahvistetaan lapsen perusoikeutta perusopetukseen myös EHO:n aikana. Samalla turvataan vaadittavaa osaamista.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Säännökset rajoituksista ovat riittävät. Olennaista on riittävä koulutustaso ja osaaminen, jolloin sillä varmistetaan lainsäädännön hengen mukaisen soveltamisen sekä ymmärryksen huomioida rajoitusten käytön ja puuttumisen vain välttämättömimpään lapsen suojelun, turvan, kasvun ja kehityksen huomioiden. Tällainen ammatillinen osaava tulkinakehys huomioi yksilöllisesti kehittyvän lapsen ja nuoren tarpeet ja tilanteet välttäen uudelleen traumatisoimista ja turvaten riittävän henkilöön menevän koskemattomuuden.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös palvelee päätökseneon näkökulmasta katsoen hyvin. Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että yhteydenpidon rajoituksen perusteluissa olisi perusteltava myös lapsen lojaliteettiristiriita ltraapsen yhteydenpidon rajoitusta edellyttävänä tekijänä. Lapsen oikeuksien toteutuminen ei näin muodoin toteudu osassa tilanteita riittävästi.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Kannatamme tarkennusta, se palvelee tarkoitustaan.

66 § Henkilöntarkastus

Pykälä sisältää olennaisen. Kuitenkin pykälää pitäisi tarkentaa riisuttamisen näkökulmasta. Metallinpaljastimen mainitseminen ainoana ei riitä tai sitten sanamuotoa pitäisi muuten yleistää, metallinpaljastimella ei paljasteta päihdyttäviä aineita. Tässä viitataan edellisen pykälän kahteen ensimmäiseen momenttiin ja päihdyttävien aineiden osalta esim. tupakan osalta tulkinta jää siihen, että niitä ei voi ottaa pois, jos tarkastusta ei sallita muutoin kuin metallinpaljastimella.

68 § Kiinnipitäminen

Tämän pykälä kokonaisuudessaan riittävä sisällöltään ja tarkkuudeltaan.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Pääosin tähän pykälään määritelty maksimiaika on hyvä. On syytä kuitenkin huomioida, että joissain tilaneissa 90 päivää on liian lyhyt aika muuttamaan sitä käytöstä ja käytösalleja, joita rajoituksella pyritään muuttamaan tai hallitsemaan.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Pykälässä toiminta eettisyyden näkökulmasta tarkasteltuna edellyttäisi lisätarkennusta. Palauttamisen olosuhteet ja työnjako virkaapusäännöksen osalta vaatisi niin ikään vielä tarkennusta.

70 § Eristäminen

Neljän tunnin rajausta eristämisen osalta on hyvä aikarajaus. Tämän suhteen on tärkeää myös miettiä, miten tilanteen jatkuessa, ottaako terveydenhuolto vastaan lapsen/nuoren, jos ajatellaan sen hänen tilanteessaan olevan rauhoittumisen kannalta olennaista ja jos neljän tunnin eristäminen ei riitä.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Pykälän sisältö riittävä.

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

Tarkennukset ja lisäykset turvaavat todennäköisesti hoitoa, huolenpito ja kuntoutumista EHO:n aikana.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Poliisin merkitys joissain tilanteissa olennainen juuri rauhoittavan merkityksen näkökulmasta. Kuitenkaan poliisi ei yleensä mielellään tai ainakaan aina anna virka-apua näihin tilanteisiin. Tästä johtuen ehdotetut muutokset eivät täysin mahdollista laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

Valvonnan tehostuminen mahdollistuu entistä paremmin 73 pykälän säännöksen ansiosta.

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Aluehallintoviranomaiset saavat paremmin näkökulmaa ja tietoa lasten haasteisiin ja vaikeahoitoisuuteen. Arjen hoito- ja hoivatilanteisiin suhteessa lain säännöksiin. Kaiken kaikkiaan tehostaa valvontaa entisestään.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Vuoden lisäys jälkihuollon valmisteluun parantaa ennakkollista suunnittelua ja lapsen oikeuksien toteutumista sekä hyvinvoinnin turvaamista. Valmistelun merkitys lapsille ja myös sijaishuollon henkilökunnalle on merkittävä tekijä siirtymävaiheessa, jossa motivaation herättely ja tulevaan valmistautuminen on tärkeää tulevaisuuteen varautumisen kannalta.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

-

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto haluaa lausua tämän lakiesityksen luonnokseen liittyen henkilöstön kelpoisuuksista. Osaamiseen liittyvät kelpoisuudet sekä koulutusveloitteet osaltaan määrittelevät pitkälti myös niitä toimia, jotka edistävät lain valmisteluissa esillä olleiden lähtökohtien ja perusteiden toteutumista.

Lakiesityksessä mukana olevassa sosiaali- ja terveysministeriön asetusesityksessä valtion lastensuojelulaitoksista henkilöstön kelpoisuus on määritelty tiukemmin siten, että laitoksessa toimivalla vastaavalla ohjaajalla tai ohjaajalla tulee olla sosiaali- ja terveydenhoitoalan tai muu soveltuva ammattikorkeakoulututkinto. Ehdotamme, että valtion lastensuojelulaitoksia koskevan asetuksen kelpoisuuskirjaus tulisi ulottaa koskemaan laajemmin myös kuntien ja yksityisten palveluntuottajien tarjoamia lastensuojelun palveluita. Esim. 2/3 henkilöstöstä pitäisi olla alan ammattikorkeakoulututkinto. Lisäksi ehdotamme sijaishuolto-osaamisen liittyvää erityisosaamisen veloitetta siellä työskenteleville. Esitämme, että lastensuojelun yksiköissä edellytetään entistä vahvemmin lastensuojelun lainsäädännön, sijaishuoltotoiminnan, erityistä tukea tarvitsevien lasten

ja nuorten elämäntilanteiden ja kaltoinkohtelun vaikutusten ymmärtämistä sekä tästä ymmärryksestä nousevaa erityistä vuorovaikutusosaamista lasten arjessa: huolenpidon, hoivan sekä ohjaus- ja kasvatustyön erityisosaamista. Tämä edellyttää osaamiseen liittyvää täydennyskoulutusta edellisistä ja näin ollen erikoistumiskoulutus, joka riittävästi perehdyttää edellämainittuihin, jos sitä ei ole sisällynyt omaan ammattikorkeakoulututkintoon, pitäisi säätää suoritettavaksi sijaishuollossa työskentelville.

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Vaininen Satu
Satakunnan ammattikorkeakoulu - Sosiaalialan
ammattikorkeakouluverkoston lausunto. Lausunnon kokoaja Sosiaalialan
ammattikorkeakouluverkoston työvaliokunnan puheenjohtaja Satu
Vaininen